

**KRAJSOVSZKY GÁBOR: „OTT FOGOM FOLYTATNI,
AHOL NYOLC ÉVVEL EZELŐTT ABBA KELLETT
HAGYNOM!”¹**

Megemlékező előadás Mindszenty József bíboros, primás, esztergomi érsek emigrációban megtett apostoli útjairól, az 1956-ban történt kiszabadulásának 54. évfordulója napján rendezett konferencián és ünnepségen.²

„Nem igyekeztem Budapestet elhagyni. Minden vágyam az volt, hogy szeretett népem körében éljek, szenvedjek és haljak meg. A körülmények alakulása folytán Nyugatra kerültem. Mint minden ember, én is igyekeztem itteni életem számára feladatot, hivatást találni. Ezt abban találtam meg, hogy a nagyvilágban szétszórt híveimet látogatom és igyekszem őket hitükben megerősíteni. Amíg az Úr életben tart, egészséget ad, mindenüvé elmegyek, ahová meghívnak, ahol szívesen látnak, és ahol értelme van látogatásomnak.”³

Mindszenty József

---

¹ Mindszenty József felsőpetényi kiszabadulásakor mondott szavai. Magyar Nemzet 1956. október 31. 2. In: 1956 a sajtó tükrében. Kossuth Könyvkiadó 1989. 166. Összeállította és szerkesztette: Izsák Lajos és Szabó József

² Jelen konferenciasorozat Adriányi Gábor egyháztörténész professzor 2010. április 17-én Rákosszentmihályon megtartott előadásával és aranymiséjével vette kezdetét.

³ Mindszenty József: Napi jegyzetek – Budapest, Amerikai Követség 1956-1971. Mindszenty Alapítvány, Vaduz 1979. 34.

Bevezető gondolatok

„Nekünk, magyaroknak igen gazdag a lelki örökségünk. Amióta Szent István és munkatársai, Szent Gellértsel az élükön, megnyitották nekünk az evangélium forrásait, ezer év óta a magyar szenteknek és példaadó egyéniségeknek hosszú sora mutatja számunkra a helyes utat. (...) Nekünk, mai magyaroknak Mindszenty József bíboros atyánk adatott. A mi feladatunk az, hogy tanulékony lélekkel megfigyeljük egyéniségét, példáját, megfontoljuk szavait és a magunk sajátos életkörülményeire alkalmazzuk útmutatásait. (...) ha komolyan törekszünk az ő nyomában járni, boldogabbak leszünk és megváltoztathatjuk a világ arculatát körülöttünk.”⁴ Így emlékezett Palágyi Natália nővér, a Szociális Testvérek Társasága szerzetesrend tagja Mindszenty bíboros követésre buzdító jellemére. Ti vagytok a föld sója – mondta Jézus. Mindszenty bíboros esetében ennek megvalósulása országot, egyetemes kereszténységet megmozgató tevékenységben mutatkozott meg.

Ez az áttekintés – messzemenően a teljesség igénye nélkül – csupán néhány főbb gondolatot, irányvonalat mutat be a bíboros igen gazdag tanításából, elsősorban az emigrációban elhangzott megnyilatkozásai alapján.⁵

---

⁴ Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 4.
http://www.ppek.hu/konyvek/Palagyi_Natalia_Husegesen_kovette_az_Urat_1.doc

⁵ VPA Hírporta hir@hirporta.hu, Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco-München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 289-291.

1956. október 30 – szabadulás a rabságból

Mindszenty József 1956. október 30-án, felsőpetényi szabadulásakor – amelynek 54. évfordulójára jelen konferenciával is emlékezünk – a következő szavakat mondta: „Fiaim! Ott fogom folytatni, ahol nyolc évvel ezelőtt abba kellett hagynom!” A folytatás – négy szabad napot követően – a budapesti amerikai követségen 15 esztendőn át, félrabságban történt. (Számptalan, ma még kiadatlan kézirat is rendelkezésre áll erről az időszakról a Magyarországi Mindszenty Alapítvány irattárában.) Az ekkor készült *Napi jegyzetek* című kiadvány a bíboros belső, személyes megnyilatkozásainak összegyűjtött és megjelent forrásanyaga.⁶

Ehhez az évfordulóhoz kapcsolódóan, Mindszenty bíboros emlékirataiban így emlékezett szabadulására: „S amint most a falvakon lassítva és áldást osztva haladunk át, mindenütt megszólalnak a harangok, hull a virágcső és örömmámor ujjong felénk. Vácott, Újpesten megállunk; lépésben tudunk csak hajtani, a tengernyi nép mindenütt lelassítja a menetet. Ledöntött orosz emlékeket, sérült épületeket, szünetelő gyárakat látok – és boldog, megkönnyebbült emberi arcokat. Pillanatra felvillant bennem egy másik menet emléke előttem: 1948. december 26-án esti sötétségben egy ÁVH-s gépkocsikaraván robogott velem Esztergomból az Andrássy út 60. felé. Elhessegetem a sötét képet.”⁷

---

⁶ Mindszenty József: *Napi jegyzetek* – Budapest, Amerikai Követség 1956-1971. Mindszenty Alapítvány, Vaduz 1979.

⁷ Mindszenty József: *Emlékirataim*. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 420-421.

Végrendelet az amerikai követségen

Mindszenty bíboros – tanúk írásos ellenjegyzése kíséretében – több alkalommal fektetett le végrendeleti megnyilatkozást, utólagos kiegészítésekkel. Ezek közül alább ismertetésre kerül az 1962-ben lejegyzett dokumentum néhány fontos, a bíboros sajátos nyelvezetét és megfogalmazásait is tükröző része.

„Az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek Istennek nevében!

70 és fél évvel a vállamon, a halál és örökkévalóság küszöbén, értelmem birtokában és akarati szabadsággal, halálom esetére a következő végrendeletet teszem fölkkért végrendeleti tanúk közreműködésével.

Lelkemet Isten irgalmába, testemet a honi földnek ajánlom. Hűséggel az Egyház fejéhez és a történelmi magyar hazához, ellentmondok a frigyessült harcos Istentelenségnek, és a szinte mindent elöntő orosz és szláv imperializmusnak. Az Apostoli Szentszéket kérem a Szent István hierarchiája megőrzésére.

Szenvedő népemnek, a magyar püspöki karának, főegyházmegyéim papjainak és híveinek, a bűnmezsgyéken innen és túl, a tengereken is túl a hontalanoknak, ez az üzenetem:

Gyötrelmes sorsotokban, amíg Isten végtelen könyörületéből – minden lehetséges hívőnek – jó a virradat – éljete hűségben Istenhez, Egyházhoz és történelmi hazátokhoz.

Akik ma a magyar népet boldognak mondják, megcsalják. A birodalmi és tartományi vezérekről sorjában megmondják a saját táborban, mik ők tudás, jellem és emberség dolgában. Elítélőik se mások, hisz ama bélyegesek eszközei, önkéntes kiszolgálói vagy alkalmazói voltak.

A szocializmussá hamisított marxizmus-leninizmus, ami ellenmondás nélkül, sőt magasztalva huzamosan volt sztálinizmus, a magyar népnek méreg és halál, mert rablás, gyilkolás és hazugságözön, tatár és török világ. Minden hirdetett siker olyan, aminő Sztáliné, Rákosié volt.

A rendszert a magyar nép megdönteni nehezen tudná – terrorizmussal és imperializmussal bebiztosította magát – de az elismerést a magyar nép sohasem adhatja meg lealjasodás nélkül, amit a gyászmagyarok, a tatár, török-, labanc és muszkavezetők jelentettek.

Ne engedjétek a célzatos alkohol áradatnak. Ne engedjétek az orosz érdeket a magyar anyaméhig, orosz-bérenc, esküszegő »orvosok« és »gyógyszerészek« kezével. Aki teszi, engedi, megtagadja magyarságát, ártatlan magyar életek útonállója idegen bandák kötelékében silány szegődménnyel. Az egy és félmillió bevallottan kiirtott élet – hárommillió »szülőt«, pár ezer »orvost« jelent és bélyegez.

Ha Isten ránk tekint, ne adjunk helyt a bosszúnak; csak a sietve visszaállítandó független és magyar bíróság lehet illetékes a számonkérésben.

Köszönöm a derék magyar népnek, hogy rabságomból 1956-ban kiszabadított. Büszke emlékként viszem a sírba azt a tudatot, hogy népem szabadított ki és nem az idegenből telepített, az elítélésből és rehabilitációból egyaránt taktikai játékot űző hatalom, amely véres, szennyes törét vakítóan fényesre akarja csiszolni az úgynevezett »megkegyelmezésben«.

Köszönöm az Egyesült Államok elnökeinek a nobilis befogadást és annak meghosszabbítását. Értem Eisenhower és Kennedy elnök urak gesztusát. Kérem az Egyesült Államok elnökét, ne hagyják elveszni a történelmi Magyarországot.

Vagyonom, amiről végrendelezsem, nincs. Nem fáj. Kifosztottak, ahogy elszegényítették népemet.»⁸

A száműzetés kezdete

Amikor 1971-ben, a magyarországi kommunista rezsim és a Vatikán közötti egyezkedések következményeként Mindszenty bíboros száműzetésbe kényszerült. Az 1948-ig végzett lelkipásztori munkát 1975-ben bekövetkezett haláláig – huszonhárom évig tartó kényszerű hallgatás után – a külföldi magyarok körében folytatta. A Vatikán keleti politikája és a Mindszenty-ügy összefüggéseit Adriányi Gábor,

---

⁸ Budapest, 1962. október 19. Carl. R. Sharek és Joseph Sherman végrendeleti tanúk előtt. <http://5mp.eu/web.php?a=ministransok&o=DxgvXqsvzU>

a neves egyháztörténész professzor részletes dokumentációval alátámasztott munkájában mutatja be.⁹

A fent említett okok végkifejleteként Mindszenty bíboros az amerikai követségről Richard Nixon elnökhöz intézett levelére válaszként azt kapta, hogy törődjön bele nehéz sorsába.¹⁰ Ez azt jelentette, hogy a bíborosnak el kellett hagynia a követséget. Csonka Emil: „A száműzött bíboros” című könyvében így írta le ezt a megrendítő napot: „Mindszenty József bíboros, Magyarország prímása 1971. szeptember 28-án reggel 8 óra 30 perckor (...) a budapesti amerikai követség épülete előtt beszállt a bécsi pápai nuncius, Monsignore Opilio Rossi diplomata-rendszámú Mercedes kocsjába. (...) A második kocsiba ugyancsak pápai diplomata száll be, Monsignore Cheli és egy orvos. Alighogy elindult a két diplomata kocs, hirtelen egy fekete szedán kanyarodott eléjük, s mindjárt utána a másik kocs mögött is feltűnt egy ugyanolyan szedán. A négy autó megindult, ráfutott a Lánchídra, azután a budai hegyek alatt suhanva nekivágott a nyugati határnak. Elöl és hátul, a csukott szedánokban titkosrendőrök. Jó ideje haladtak zajtalanul, csendben, nyomottan. Ez a tábla nem nekem szól – jegyzi meg egyszerre a bíboros, mikor egy útjelző mellett haladtak el, amelyre ez volt írva: »Esztergom«. (...) Egyszer a pápai nunciushoz fordul, s latinul mondja: mennyi mindent szerettem volna alkotni ebben az utolsó huszonhárom évben. De nem hagytak, nem engedtek. Tétlenségre voltam kárhoztatva. (...) A négy kocs egyenletesen tart az országhatár felé. Már csak negyed óra. Tíz perc.

---

⁹ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004.

¹⁰ Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 478.

Öt perc. Arra lenn, délen, ott van a szülőfalu és ott van a bíboros édesanyjának a sírja. De előttük és mögöttük a két szedán, az útirány könyörtelen, így szól a megállapodás Róma és a budapesti kormány között: »kerülő és haladék nélkül a határ«!

Hegyeshalom – az utolsó állomás. Útlevevizsgálat nincs, a két fekete szedán félrekanyarodik, leszállásban figyel, nézi, amint a diplomata rendszámú autók a bíborossal megindulnak és lassan gördülnek az osztrák határ felé. A bíboros dermedten nézi a magyar határ vonalát.”¹¹

Erre a bíboros emlékirataiban így emlékezik: „(...) szótlantul hagytuk el Magyarországot fővárosát. Gyorsan megtettük az utat Győrig és onnan a határig. Hegyeshalomnál – az autó ablakán keresztül – megrendülve láttam most én is a hírhedt »Vasfüggönyt«, a szolgaságra vetett ország egyik szimbólumát; a szabadság és a demokrácia századában.”¹²

„Valamivel elmúlt déli tizenkettő, a két kocsi elhagyta Magyarországot. Megkezdődött az utazás az idegenben. Esztergom érseke, Magyarországot primása, Mindszenty József ettől kezdve emigráns lett – »száműzött bíboros«.”¹³ – így zárta leírását Csonka Emil fentebb hivatkozott könyvében.

---

¹¹ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco-München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 10-11.

¹² Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 481.

¹³ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco-München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 12.

Pünkösd a számkivetésben

„Kedves magyar testvéreim! Pünkösd ünnepén oázist keresünk a számkivetés kietlenségében. A végtelen homoktengerű Szaharában is csobognak az élet forrásai némely helyen. Vannak itt üde pálmák, és vannak felélénkülő emberek testben és lélekben. Az a kérdés, hol vannak a mi oázisaink, akik a Szaharát járjuk és akik óhajtjuk az oázis könnyebbségét. A Szentlélek által vezetett Anyaszentegyháznak a kebelén van ez az oázis.”¹⁴

Így kezdte 1972 pünkösdjén szentbeszédét Mindszenty József bíboros, Magyarország száműzött hercegprímása az akkori nyugat-németországi Bamberg városának főtemplomában. A milleneumi Szent István ünnepségen – a korabeli beszámolók szerint – Európa különböző országaiból több ezer magyar jelent meg. A szentmisét magyar és német nyelven közvetítették. A hercegprímás monumentálisan felépített szentbeszéde felejthetetlen mindazok számára, akik azt élőben, vagy bármilyen más formában hallgathatták. A Szentlélek eljövételének ünnepén ezzel a történelmi- és magyarságtudatot kiválóan ötvöző beszédnek a gondolataival készítette elő a bíboros az öt hallgatók lelkét a hét ajándék szüntelen befogadására.

A szentbeszéd így folytatódott: „Szent István apostoli királyunknak a lába nyomában ez a Bamberg és a bajor föld szinte vemhes a Szent István emlékektől. A XIII. században Bolognában nevelkedett Julián

---

¹⁴ Vasárnapi Levél 1972. (7/8) 309-315.
Szabad Európa Rádió 1972. (eredeti hangfelvétel)

dominikánus magyar szerzetes, akit kínozott a honvágy mindig. Amikor (...) hazatért, akkor sem talált azonban megnyugvást. Valami folyton foglalkoztatta. IV. Béla király adott neki egy nagy megbízatást: Menj messze, Nagy-magyarországba. Keresd meg és találj meg az ott élő pogány magyarokat. Térítsd meg őket, és hozd el ide, a Duna-Tisza közére, a Kárpátok aljára, mert kevés itt a magyar, az átjáróban, a viharsarkában Európának (...) Több, mint másfél év alatt érkezett Nagy-magyarország elejére. Beszélte az Úr Jézus Krisztusról (...) Örömmel vették, amit hallottak és készségesek voltak, megállapodtak már az általános, nagy keresztség napjában is; és akkor, az előestén a mongolok irtózatossáradata rátört Nagy-magyarországra. Lelkileg keresztények lettek, a vágy révén és a kijelentés révén. Ezt tudomásul vette Julián és sietve elindult egyedül haza (...) és ott bejelentette, hogy megindult a mongol-tatár áradat, magyarok, készüljete erre! Hamarosan jöttek is, letarolták (...) a mai Oroszországnak a magvát, egész Lengyelországot irtózatossáradataikkal – a mongolokban nem volt benn a modern nyavalya – azok adták bőséggben az ő népességüket világok ellen. Azután áttértek Magyarországra. Muhi pusztán irtózatossáradat volt a csapás, az első nagy tragédia a magyar történelemben. Ottmaradt a nádor, ott maradt négy püspök, hogy majd Mohácsnál hét maradjon ott, és több mint a nagyobb fele, több mint egymillió magyar lett áldozata az ország különböző tájain. (...) És a nemzet betege lett, de csak rövid időre ennek az irtózatossáradatnak. Az történt, hogy a nemzet egészséges lévén, egy évszázad alatt a korábban kétmillió, most csak egymillió alatti lakosságból Nagy Lajos idejében hárommillió lakosságunk volt. (...) Északi tenger, Földközi tenger, és Fekete tenger – ez volt a magyarságnak a vonala.

Azonban most itt, a XX. században növekedett egy gyermek (...) és egy nagy csapás érte ezt a gyermeket. Az ő jómódú, intelligens apja útilaput kötött a gyermek anyjának a lába alá. És helyébe hozott egy másik nőt. A gyermek előtt sohasem lehet találni az édesanyáért más csereértéket. Ebben a keserűségben élte le életét, és aztán beletorkollott a nemzet tragédiája az ő tragédiájába, s külön is hozzáfogott Julián útjának, élete történetének a megírásába. És aztán, amikor ez a történet elkészült, akkor jött egy újabb tragédia, és abban a tragédiában valami nagyon, nagyon lehangoló van, és abban benne van a mi ittlétünknek az oka is. Az történt, hogy megkezdődött itt az élet ellen való harc. De annyit meg kell állapítanunk, hogy ez a szerzője a Julián történetnek bátran, nyíltan, kiállott és kiáltott és tiltakozott mindaz ellen, ami a magyar élet ellen történik, akárhonnét történik. Azután mi pedig megállapíthatjuk, hogy azzal, ami magyar földön történt, a magyar népünk a földkerekség utolsó népe lett. Rövid 12 esztendő alatt két és félmillió emberi magzat lett áldozat (...) van egy csatlós állam, amelyik megtiltotta – észbe kapva – mindazt, ami az emberi bimbó ellen történik. Ha semmiben, ebben az egyben dicsérjük azt a csatlós államot. És ez a megtérés hiányzik Magyarországon területén, a nemzet jövőjével szemben. A nemzet jövője csak annyiban érdekes, amennyiben azt meg lehet semmisíteni. És úgy látszik, vannak területek Európában, ahol a szabadság és a jog iránt való igényeket a bűn mezején akarják kielégíteni.

Ezt a könyvet én félrabságom idején olvastam, de ajánlom Tinectek is, olvassátok el Julián szerzetesnek az életét. Tanítson meg minket Julián barát, tanítson meg minket az ő élete szerzője, hogy Isten keze játszik a világtörténelem orgonáján. Igaz, hogy mi látjuk a sátáni karmokat is

az emberi történelemben. De az Isten tervei valósulnak meg majd és ezeket a terveket mi ne nehezítsük; ne zaklassuk az Istennek az ujjait, és mi legyünk mindenben – egyéni, családi, emigráns és nemzeti életünkben – az Isten terveinek a szolgálattevői.

Azonban hívő lélek nem lehet lelkesedő a mai koreszmékért és áramlatokért. Erkölcs terén különösen nem. Itt, Nyugaton az egyik katolikus hittudós írt egy kételkedő írást a Szent Péter apostolnak megadatott, és a történelem tanúsága szerint az emberiség továbbhaladásában elengedhetetlen tévmentességéről. S ugyanakkor van egy új világrendszer – a tájékot ti úgyis tudjátok, merre van – amely azt mondja, megköveteli az az új rendszer, hogy az ő tévmentességét minden alája tartozó ember köteles elismerni. És ugyanakkor, ugyanazon a területen, világiak és nem is a mi hitünkön lévőek, felemelik szavukat a proletár tévmentességnek a rendszere ellen.

Hát mi tudjuk, mi a teendőnk a mai napon, Pünkösdsnek az ünnepén (...) Mi hiszünk az egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyházban, amelynek ring a hajója a hullámokon – látjuk – de bírjuk Krisztusnak az ígérését is. És mi hiszünk a szentek egyezségében, amelyben ott van Szent István királyunk, akinek a lába nyomában fedezhetjük mi fel azt az oázist, amiről említést tettem. És hiszünk a halhatatlan Isten képmásában, az emberi lélekben, amely az örökkévalóságnak a várományosa, és tudatában van az ő maga nagy, egyéni, családi, menekülési és nemzeti felelősségének. És mi tisztelettel állunk meg – és ennek legyünk a hirdetői – az élet folyamának szentségével és érinthetetlenségével szemben. Mi nem

kérünk soha kölcsön a sátántól kezet arra, hogy Isten terveibe beavatkozzunk, és hogy a nemzetünknek olyan támaszai legyünk, mint ahogy az említett ellenségek a támaszai.

Ebben hiszünk, remélünk, bízunk és tudjuk, hogy az Isten a benne bízókat nem hagyja el soha. Ámen.”¹⁵

Emlékezés 1956 hőseire

Mindszenty József bíboros 1972. október 23-án a bécsi kapucinus templomban elmondott szentbeszédében megemlékezett az 1956-os magyar szabadságharc hőseiről. A szabadkőművesség¹⁶ nemzeti azonosságot ma is elnyomni igyekvő közszellemével szemben ez a beszéd a magyar- és keresztény öntudat megszilárdítója.

„És most értünk ahhoz az eseményhez, amelyet mi valamiképp meg akarunk ünnepelni ma. 1956. október 23-án az ifjúság és a munkásság a fővárosban Magyarországon engedélyt kért egy fölvonuló menetre. Nem az állást kicsinylem, amikor megemlítem, hogy akkor Magyarországon egy henteslegény volt a belügyminiszter és az döntött arról, hogy ne legyen ez a fölvonulás. Nem volt ennek a felvonulásnak semmiféle fegyveres szándéka, nem is volt egyiknél sem fegyver, és amikor a végére értek, akkor azt mondták magukban, hát valamit mégiscsak kellene tenni, hogy ne látszassunk

---

¹⁵ Vasárnapi Levél 1972. (7/8) 309-315.

Szabad Európa Rádió 1972. (eredeti hangfelvétel)

¹⁶ „A szabadkőművesség ugyanaz szalonkabátban, mint a bolsevizmus mezítláb.” (Mindszenty József) In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 64.

mindent lenyelőknek. És bementek a rádióhoz, mint 1848. március 15-én a fővárosi ifjúság és ahogy azok benyújtották a szabadság nevében a 11 pontot, hát ezek is valami szabadságot akartak kihirdettetni. A rádióban megtagadták ezt. Ezek azonban már folyton sürgették, mi pedig nem megyünk el addig, amíg valami enyhülés nem lesz itten. *Egyszer csak az idegen hatalomból idetelepített ávósok, bár magyar nyelven beszéltek, kezdtek fegyverrel válaszolni ennek az ifjúsági küldöttségnek.* Egyszer csak az történt, hogy az ifjúság egy része ott maradt, a másik része pedig szaladt a magyar kaszárnnyákba, hogy védekezni adjanak fegyvereket. És a magyar katonák, bár csatlósai voltak az idegen hatalomnak – ez a mi szolgáságunk – adtak fegyvert ezeknek és akkor keresztül vitték azt, amit kívántak és szembeszálltak az ávósokkal. Ebben semmi kivetni való nincsen. ***A jogos önvédelem mindenkor jogi birtoka minden egyes egyéni embernek, minden egyes családnak, minden egyes nemzetnek.*** *A jogos önvédelem jegyében tették azt, amit tettek.* Még aznap este sem gondoltak ennek a folytatására. De akkor az itt állomásozó idegen hadsereg felvonult, mert a vezetők kérték ezt. Felvonult; 70.000 emberből futja és akkor a fegyverek még kézben voltak, védekeztek. De nem ez a legjelentősebb a dologban, hanem az, hogy előállottak 10-14 éves iskolások, akiket kitanítottak az új rendszernek az iskolájában, hogyha majd az imperialisták ide jönnek, hogyan kell azokat elintézni. És ezek az iskolások azt mondták, hát amit mi tanultunk, azt most intézzük el. És több napon keresztül több mint 200 páncélosukat az úgynevezett koktaillal elpusztították. Az iskolás gyerekek és az utolsó pillanatban fegyverre kaptak, azok most elintézték egy világhatalomnak a hadseregét. Ez volt a második csillagos óra a magyar történelemben, amely a mai naphoz fűződik.

Iskolás gyerekek és békés tüntetők leállították ezt a sereget. Most ehhez következik egy szomorú esemény, hogy a világ minket, bár kiállottunk, magunkra hagyott. A nemzet megtette a magáét, de *a világ nem volt méltó erre az áldozatra.*”¹⁷

Két évvel később, 1974. június 21-én Mindszenty bíboros a „Mindszenty Foundation” bankettjén St. Louisban elmondott ünnepi beszédében Ausztria és Magyarország helyzetét állította egymás mellé a második világháborút követő szovjet katonai megszállás tekintetében. Közép-Európában 120 millió embert tartanak orosz gyarmati sorban – ez volt az oka az 1956-ban kitört magyar szabadságharcnak is.

„Amikor az orosz aláírta a békeszerződést, akkor lépéseket tett a szövetséges társaknál, és azt mondta: ugyan aláírója a magyar békeszerződésnek, de azért nem fogja csapatait kivonni, sőt a szövetséges társaknak a hozzájárulását kéri, hogy mivel neki Ausztriában is vannak megszálló csapatai, Magyarországon is maradhassanak meg a megszálló csapatai, békeszerződés ide vagy oda. Kilenc esztendő múlva Genfben barátkoztak az orosz és a hatalmak. És akkor valahogy szőnyegre került a dolog, hogy a Hitlerhez tovább tartozó Ausztria legyen szabad. Akkor az Egyesült Államok budapesti követsége figyelmeztette az itthoni hatóságot, hogy ha Ausztriából kivonul az orosz, hát vonuljon ki akkor Magyarországról is. Kétszeri sürgetésre sem kaptak választ erre. Így aztán még a mai napig is, bár letellett az indok határideje az

---

¹⁷ Mindszenty József: Szentbeszédék II. Vasárnapi Levél, Wien, 1973. 22-28.

Ausztriából való kivonulással, mai napig is vígan él az orosz hatalom Magyarországon, a többi hatalmak mély hallgatásával.”¹⁸

„Te vagy és maradsz az esztergomi érsek”¹⁹ – Mindszenty bíboros hivatalfosztása

XII. Pius halála után (1958) a világkommunizmus sátáni agyafúrtsággal és hallatlan hazugság-szövevényével (ami mindig is lényege volt és marad a kommunizmusnak) elérte a Vatikánnál Mindszenty bíboros hazájából történő száműzetését (1971. szeptember 28.) és érseki székéből való eltávolíttatását. VI. Pál pápa 1973. december 18-án Mindszenty bíborosnak küldött levelében írja azt, hogy megüresedetté fogja nyilvánítani az esztergomi érseki széket, amelyben kéri a bíborost, hogy fogadja el a lemondatást, amely nyilvánosságra hozatalával lépett életbe 1974. február 5-én.²⁰ Az elhallgattatást azonban egyikük sem (a kommunista rezsim, és a Vatikán sem) tudta keresztül vinni! „Üldözői, Egyháza legnagyobb ellenségei éppen a saját egyházi feletteseit használták fel ellene és először hazájából, majd érseki székéből is eltávolították. Páratlan megaláztatás volt ez. Gyenge vigasz, hogy az egyházi vezetés ettől a Krisztus Egyházát megszégyenítő lépéstől remélte az egyszerű hívek vallásgyakorlását megkönnyíteni. Ezzel szemben azt tapasztalhattuk, hogy helyzetünk ettől a lépéstől nemhogy könnyebb lett, de annál inkább rosszabbodott. Lenin örökösei, a harcos ateisták – ezúttal

---

¹⁸ Mindszenty bíboros ünnepi beszéde, 1974. június 21. In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). Függelék 14-17.

¹⁹ VI. Pál pápa Mindszenty Józsefnek tett ígérete

²⁰ Somorjai Ádám: Ami az emlékiratokból kimaradt. VI. Pál és Mindszenty József 1971-1975. Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2008. 71-77.

egyházi segédlettel – ismét megnyertek egy csatát.” Így fogalmazódik meg a szomorú valóság Mészáros Tibor, Mindszenty bíboros utolsó titkára naplójegyzetének előszavában.²¹

Mészáros Tibor 1974. január 9-én VI. Pál pápánál járt a Vatikánban, egy utolsó kísérletet téve arra, hogy Mindszenty bíboros hivatalfosztását – sajnos teljesen eredménytelenül – megakadályozza. Erre a napra és eseményre a volt titkár így emlékezett: „Mindenki elpárolgott a teremből. Casaroli a legsietősebben, mindjárt az elején. Egyedül álltam a pápa trónja előtt védekezvén, nemet mondva érveire. (...) Mindjobban elszomorodtam, mert láttam, hogy budapesti kommunista tárgyalófeleiben és Kádárban jobban bízik, mint Mindszentyben. Persze mindez leöntve a magyar bíboros nagyrabecsülésének szószával és a vég nélküli fiacskázással”.²²

„Nem akartam a pápának egyenesen ellentmondani, csak ezt jegyeztem meg: »Szentatya! Még egy mondat hátra van a bíboros üzenetéből: A magyar püspökök általában a rezsimnek az eszközei. Nincs meg a lelki függetlenségük, és meg vannak alázva egészen addig, hogy a kommunista vezetők akaratának kivitelezői oly módon«... Ezt már megint nem tudta végighallgatni. (...) Elismételte azt, amit már eddig is mondott. Én végighallgattam, s a végén azt mondtam kicsit mosolyogva: Szentatyám, még egy fél mondat van... Bízattva így szólt: dicami, dicami, figliu! (mondjad, mondjad,

---

²¹ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 8.

<http://www.ppek.hu/konyvek/mtmind01.txt>

²² Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 242-243.

<http://www.ppek.hu/konyvek/mesztb01.txt>

fiacskám – KG) ... – *oly módon, hogy néha még arra sincsen joguk, hogy hallgassanak!*”²³

„A végén elnémultam. Hallgattam. Talán ez is segített véget vetni ennek a hasztalan harcnak pápai áldással. (...) másnap az a hír keringett a Vatikánban, miszerint »Járt itt egy magyar pap, aki a pápának csak nemet mondott.« Nem dicséretes dolog sem a pápának, sem a nemet mondónak.»²⁴

Mészáros Tibor Mindszenty bíboros rövid, de sokatmondó kijelentésének volt fültanúja Bécsben, a Pázmáneumban. Visszaemlékezésében ezt így örökítette meg: „Az egyházüldözés pedig folytatódott! Sajnos, durván. Kádár, a nemzet sok ezer gyilkosának egyike, a valósághoz hívebben fejezte ki a történeteket, amikor diadalmasan kijelentette:

– A pápa kipenderítette Mindszentyt az esztergomi székből.

Minden magyar egyházi és világi hatalmasság azon fáradozott, hogy Kádár ezt a gyalázatos mondatot kimondhassa.

Ezzel szemben Mindszenty bíboros a megfosztás bejelentésének reggelén (...) csak ennyit mondott a magyar emberre annyira jellemző szófukarsággal:

– *Szegény pápa, mennyi baja van velem!*

Fültanú vagyok, és hálát adok az Istennek, hogy hallottam.»²⁵

---

²³ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 162.

²⁴ Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 243.

²⁵ Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 245.

A már említett, VI. Pál pápa 1973. december 18-i levelét követően Mészáros Tibor levelet intézett Lékai Lászlóhoz, az akkor még veszprémi püspökhöz (későbbi esztergomi érsekhez) a pápai döntést követő esztergomi érseki szék betöltésére vonatkozóan. A levél Bécsben, 1974. január 4-i keltezéssel készült.

„Kedves László Püspök!

Most értesülök a Szentszék döntéséről, hogy amely Esztergomot *sedes vacans*-nak (megüresedettnek – KG) nyilvánítja. Értesülésem szerint betöltésére személyedet szemelték ki. Október elseje óta szorítják Mindszentyt lemondásra. Aki azonban őt és a jelen otthoni helyzetet ismeri, tudta, hogy ő nem mond le. Az önjelöltek után a kormány most Téged is elfogadna. A Vatikán ugyanis abban a téves hitben volt, hogy Mindszenty volt titkára javára, akiben most is bízunk, végül is lemond. A dolog nem így van; Mindszenty a kommunisták nyomására az elnyomó rendszer javára nem mondhat le még akkor sem, ha Téged játszanak ki vele szemben. Te ennek a »lefejezésnek« nem lehetsz eszköze. A mi magyar népünk, a legjobb papok odahaza és idekint ezt Neked sohasem bocsátanák meg. És mit szólna hozzá a történelem? Nem a múlttól, nem a máról, hanem népünk és népünkben a katolikus hit, az emberi szabadság alapjainak megdöntéséről van szó. Az igazság effajta keresztre feszítésének nem szabad, hogy eszköze légy. Szeretettel ölel és e nehéz helyzetben imádkozik Érted: Mészáros Tibor.»²⁶

---

²⁶ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 147.

Ezredévi magyar jubileum pánszláv uralom alatt

Ez a gondolatsor a bolsevizmus által megszállt Esztergomról, prímási székvárosról került feljegyzésre Bécsben, az 1973-as, Esztergom ezredévi jubileumának évben.²⁷

„A rendszer tollforgatói kezünkre jártak ritka őszinteségükkel a millennium képének megrajzolásában. Az ifjúságuk valóban olyan, mint maga a rendszer fája, amely ezt a tőle nem elütő gyümölcsöt hozta. A rendszer az iskolamezőnyön nem alkot, csak szerez. A rendszer műveiben a saját sajtó is elég kivetnivalót talál az iskola körül, a közlekedésben, a reformokban. Egyedül csak a táj a régi itt, de az olyan szép, épp a Bazilika közelében, hogy az angol közoktatási miniszter megbűvölten állt meg előtte. Ennyi maradt meg a régi, ezeréves Esztergomból a rendszer negyedszázados nyaktilóján. A bolsevizmus világnézete az orosz-szláv világhatalom fegyvereivel itt van Magyarországon és itt van a Magyar Sionon is. A magyar bolsevizmus, miután az anyagiakat az orosz fegyverek segítségével törvénytelenül elvette, Esztergomban is rohamra készen áll a keresztény szellemű oktatás, a család és a hitélet ellen. Esztergom közjogi jelentősége ebben az új »jog«rendben csak hátrány és teher, de hordozójának – nagy áldozatokra is kész elődei példáján – a nemzeti lét legsötétebb korszakában vállalnia kellett a rászakadó

---

²⁷ Mindszenty József: Esztergom, a prímások városa. Bécs, 1973. 103. (Sajtó alá rendezte: Bíró Béla). Hivatkozott anyag: Dunakanyar jubileumi kiadványa 1973. Főszerkesztő: dr. Balassa Gyula.

súlyos kötelezettségeket, ha nem akart hűtlenné válni az ezeréves nemzeti hagyományokhoz és népéhez.”²⁸

Kommunizmus és kereszténység

Az alábbi beszéd – amelyből itt részleteket olvashatunk – Mindszenty bíboros 1973-as kanadai körútján hangzott el. Ebben mindennél világosabban tárja fel az ateista kommunizmus változhatatlan, belső lényegét. „A *kommunizmus* nemcsak politikai párt, hanem legelsősorban világnézet; vallás ellen, Isten ellen, emberi lélek ellen, apostoli hitvallás ellen, Tízparancs és erkölcs ellen. Gyilkol, rabol, zsúfolja a börtönöket, a szibériai munkatáborokat. Lezülleszt az egyént, tönkreteszi a családot, csordává teszi a tömeget. Amely pillanatban valaki kommunista, abban a pillanatban megszűnt keresztény lenni. A keresztény Krisztushívő, a kommunista megtagadja az érte meghalt és föltámadt Jézus Krisztust, nem 30 ezüstart, csak egy csalásért. Hite az istentelenség, erkölce az erkölcstelenség. Ismerem a világtörténelmet. A történelem legkegyetlenebb rendszere ez.”²⁹

Szorosan kapcsolódik ehhez a témakörhöz a bíborosnak 1974-ben, egy Los-Angeles-i sajtókonferencián elhangzott kérdésre adott tömör válasza.

---

²⁸ Mindszenty József: Esztergom, a primások városa. Bécs, 1973. 104-105. (Sajtó alá rendezte: Bíró Béla)

²⁹ Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 226-227.

„Kérdés: Eminenciád egész életében harcolt a kommunizmus ellen, egész élete a kommunizmus elleni harc volt. Miért?

Válasz: Tévedés, hogy csak a kommunizmus ellen harcoltam. A hitleri megszállással is szembekerültem, mert a függetlenséget fenyegette. Én minden rossznak ellene szegülök, minden olyasminek, ami a Tízparancsolatot veszélyezteti. Antikommunista magatartásom azért hosszabb, mert a kommunizmus is tovább tart. *Hitler is a Szovjetunióknak volt a szövetségese.* Börtönbe is kerültem miatta.”³⁰

Végezetül álljon itt Mindszenty bíborosnak a kommunista rendszerhez, illetőleg kommunista személyekhez való viszonyáról egy 1974-es torontói sajtókonferencián elhangzott nyilatkozata. A sajtókonferencián többek között az alábbi kérdést intézték hozzá: „Eminenciád úgy 1956-ban kiszabadulás után, mint most, Magyarországról való kijövedele után kijelentette, hogy megbocsát minden ellenségének. Ez vonatkozik a kommunistákra is?” Mindszenty válasza a következő volt: „Igen, minden ellenségemnek megbocsátok, **de ez nem jelenti, hogy életem utolsó percéig ne harcoljak a kommunista rendszer ellen,** a nemzetemet és a kereszténységet elnyomó zsarnokság ellen. Az ellenségeimnek személy szerint megbocsátok – de a kommunista *rendszernek* soha!”³¹

---

³⁰ Sajtókonferencia, Los Angeles, 1974. június 12. In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 55-56.

³¹ Mindszenty József: “Életem utolsó percéig harcolok”. Sajtókonferencia Torontó, 1973. szeptember 21. Magyar Élet, 1973. október 6. In: Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél, Wien, 1973. (11/12), 50-53.

Papszentelési évforduló

Mindszenty bíboros pappá szentelésének 59. évfordulóján Los Angelesben elmondott beszédjének egy részlete megmutatja, hogy a bíboros teljesen tudatosan és teljesen szándékosan vállalta küzdelmes életútját. „Egy embernek az életútja adva van azzal, hogy milyen családból indul el és azzal, hogy milyen történelmi helyzetek kívánják az ő helytállását. Tegyük még hozzá azt, hogy az én 59 éves papi életemből 44 százalékot börtönben, azután félrabságban az amerikai követségen 15 évig és azután számkivetésben vagyok most itt, nálatok is ’71 óta. *Ha még egyszer kellene kezdenem az életet, úgy kezdeném, ahogy kezdettem. És ha teljes nyíltsággal látnám azt, hogy mi lesz a következménye, hát akkor is ugyanazt tenném, amit tettem.*”³²

Petőfi Sándor és az 1848-as hősök

Mindszenty József bíboros 1973. július 29-én Bécsben a Pázmáneum kápolnájában szentmisét mutatott be Petőfi Sándor, az 1848-as hősök és mártírok lelki üdvéért. Az alapos történelmi tudással elmondott szentbeszéd világossá teszi azt, hogy a primás nemcsak a nemzeti érzés és szeretet apostola, hanem egyben hivatott szószólója is. Az alábbiakban ebből a szentbeszédből olvashatunk részleteket.

„Az a Petőfi, aki világszerte leginkább ismert a magyar költőtársadalomból, és idehaza is úgy szerepel, mint a legnagyobb

---

³² Los Angeles, Szent István plébániatemplom 1974. június 14. In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). Függelék 13.

magyar lírikus és aki 1849. július 31-én Segesvárnál nemcsak átérezte, de az átérzett megállapítást a maga áldozatával meg is pecsételte, az nekünk segít megközelíteni a magyar történelemnek a jellegzetességét. Tegyük fel a kérdést: hát az ezeréves, megszentelt fájdalom az csak szenvedést jelent? Nem! Benne van az Isten végtelen jósága is nagy küzdelmek árán. És hogy segített a könyörülő isteni irgalom? Hát úgy, hogy hirtelen küldött a nemzetnek egy XI. Boldog Ince pápát; e nélkül a pápa nélkül nincs magyar fölszabadulás a török alól. Azután ekkor küldött az isteni Gondviselés egy prímást [Széchényi György]. Ők ketten teremtették össze a fölszabadító háborúnak az egész pénzügyi fedezetét.

Azonban kívülről megmozdult az ármány, jött a megszálló sereg és Délen és Keleten a török időkben itt megmentett három nemzetiséget fellázították a magyar nemzet ellen magyar területen. Ekkor kezdődött el a sorozóbizottságok működése itt benn. Kiürültek a középiskolák, a nagy diákok elmentek honvédnek. Kiürültek a szemináriumok, kispapok, de az előljárók is elmentek. Ez a honvédség kiverte a megszálló sereget és leverte a fellázított nemzetiségeket Délen és Keleten. Akkor mondta azt Petőfi Sándor, ha eddig nem lettem volna magyar, most én is közéjük állnék. És ő részt vett a honvédek sorában és most az történt, hogy a vesztesek hívták az orosz cárt és ő 200 000 katonát küldött ide, amelyhez a magyar hadsereg már fáradt és kevés volt. Így történt, hogy ezzel a cári sereggel szembekerült Petőfi is, a lengyel Bem tábornok erdélyi seregében. Az említett napon Segesvárnál odaadta életét. Ő azt énekelte: »egy gondolat bánt engemet, ágyban, párnák közt halni meg ... ott essem el és a harc mezején«. Úgy is történt. Hozta ezt az áldozatot úgy, hogy 26.

életében volt. Így pecsételte meg azt az ezeréves megszentelt magyar fájdalmat.”³³

Megjelennek az emlékiratok

„Ma éjjel furcsa álmom volt. Azt álmodtam, hogy Casaroli érsek meghirdetett egy pályázatot, aminek a célja az volt, hogy az evangéliumból, különösen a szenvedéstörténetből el kell távolítani mindazokat a személyeket, akik valamiképpen nem jó, azaz negatív szerepet játszanak: Pilátust, Barabást, Júdást meg a többieket, mert különben a főpapok arra vetemedhetnek, hogy ezeknek a személyeknek a nyomán a Kádárokat, Ceausescukat, egyszóval a népelnyomókat és kínzókat ezekkel a személyekkel összefüggésbe hozzák. Aztán volt egy másik pontja is a pályázatnak: Casaroli érsek azt akarta – ellenkezőleg a II. vatikáni zsinattal –, hogy be kell hozni, hogy a papok tegyék le a modernizmus elleni esküt, és annak az első pontja az lenne, hogy ezentúl főpapoknak nem szabad emlékiratokat írniuk.”³⁴ Ezt mondta el 1974. február 9-edikének reggelén egy személyes beszélgetés alkalmával Mindszenty bíboros Bécsben az ott jelen levőknek.

Az ebben az álomban előkerült kérdéshez kapcsolódik Mészáros Tibor beszámolója, amely azon a napon történt, amikor Rómában járt a pápánál, Mindszenty bíboros lemondatásának megakadályozása

---

³³ Vasárnapi Levél 1974. (11/12) 635-641.

³⁴ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 209-210.

érdekében. A pápai kihallgatást követően egy bíborossal³⁵ való találkozásán tudomására jutott belső információkat így örökíti meg: „Délután találkoztam egy másik monsignoreval, aki bár nem aktív résztvevője az ügyeknek, de jól ismeri. Ő világosított fel a következőkről; először is arról, hogyha a magyar kommunisták nyomása nagy is, hogy kezükbe kaparinthassák az állami egyházügyi hivatal révén a magyar prímás tekintélyét, ez csak egy kísérője az egész ügynek. Róma akkor határozta el magát Mindszenty lemondatására, amikor bizonyossá vált, hogy az emlékiratait kiadja. Ez a római monsignore megmagyarázta nekem, hogy a római leveleket *more romano*, vagyis római módra kell értelmezni. Ők nem jönnek a nagy ágyúval! Ők nem jönnek mindjárt kemény követelésekkel, hanem mondataikat nagyon finoman, inkább feltételes módban fogalmazzák meg. Így értelmezhető a Szentatyának a kijelentése, amely a múlt nyáron hangzott el, miszerint az Emlékiratok megjelenítése a Mindszenty személye elleni támadásokat csak fokozni fogja, és bosszút vált ki a magyar egyház ellen. Ez már ezt az irányt jelezte, amit a mindenszentekkor kelt személyes levelében ki is mond. *Róma nem engedheti meg, hogy egy hivatalban lévő érsek vagy prímás egy mai rendszerrel szemben, bármily istentelen legyen is az, egy ilyen súlyos vádirattal álljon elő, amikor ő maga ezt a rendszert már elismerte. A kettő összeegyeztethetetlen, incompatibilis. (...)* Róma akkor határozta el magát erre a lépésre, amikor a német Spiegelben megjelent az a hír, hogy a prímás megkötötte a szerződést emlékiratainak kiadására Ullsteinékkel és a McMillan céggel.”³⁶

---

³⁵ Mészáros Tibor nem említi a nevét

³⁶ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 165-166.

Mindszenty bíboros már a budapesti amerikai követségen, 1962-ben lejegyzett végrendeletében is ismertetést adott és rendelkezett emlékiratairól.

„Megírtam Emlékirataimat, hogy az utókor lássa jobban a ferdítő manőverekkel szemben, mik és hogyan történtek. Angol nyelven (és esetleg más idegen nyelveken) jelenjék meg. Ha jobb időkben népem kívánja, nincs akadálya a magyar megjelenésnek, de az eredeti kéziratból és ne az angol fordításból.

Szeretném, ha a többi kézirat is megjelenhetne. Rengeteg könyv jelent meg a világ- és magyar bolsevizmusról, kevés tapintott rá a lényegre. Kézirataimban a meglátás nem szokványos, de megtapasztalt.

A Memoirban vannak belpolitikai és külpolitikai fejezetek. Mindkettő elengedhetetlenül szükséges a döbbenetes magyar sors megértéséhez. A külpolitikai fejezet miatt lehet, hogy a hálátlanság vádja éri emlékemet vagy személyemet: hisz évek óta élveztem az US vendégszeretete felbecsülhetetlen jótéteményét. És nem tompítom a kritika életét. Amikor kértem az azylumot, nem tudtam, amit ma tudok. De úgy gondolom; egy elnök kritikája nem érintheti az US iránti személyi hálámat. És tompítottam az élt. A további tompítás az igazság rovására ment volna. Maga az US több fórumon élesebben bírált, mint én, a magyar. Nemcsak a szövetségi könyvtárt használtam, de a State Department-től is kértem ki hivatalos jegyzőkönyveket. Az azylum egyetlen, vagy egyik legnagyobb hátránya a Memoir és egyéb művek vesztégzára. Amely pillanatban megszűnt az azylum, sürgős a művek megjelenése.”³⁷

---

³⁷ Budapest, 1962. október 19. Carl. R. Sharek és Joseph Sherman végrendeleti tanúk előtt. <http://5mp.eu/web.php?a=ministransok&o=DxgvXqsvzU>

1974. október 10-én, a frankfurti nemzetközi könyvvásáron mutatták be először a világnak Mindszenty József „Emlékirataim” című, azóta szinte az egész világon elterjedt, életútját bemutató, több kiadást megért visszaemlékezését. E nélkül a könyv nélkül a 20. század (egyház) történetét nem lehet hitelesen megírni. Mindszenty könyve azért forrásértékű, mert nem vádol, hanem a tényeket mondja el. A könyv magyar szempontból kiemelten fontos és jelentős kortörténeti dokumentum is.

Az emlékiratok kiadását megelőző évben Mindszenty bíboros Torontóban, egy sajtókonferencián az emlékkönyv megjelenésével kapcsolatos kérdésre a következőket válaszolta:

„Kérdés: Mikorra remélhető emlékiratai, történelmi munkái megjelenése? Igaz-e, hogy a kommunista kormány a Vatikánon keresztül igyekszik ezek kiadását megakadályozni?

Válasz: Munkáimon dolgozom, készülök kiadásukra. A kommunista kormány véleménye nem érdekel. Sem szóban, sem írásban nem politizálok, csak erkölcsi elveket, örök emberi jogokat védek és hirdetek! Ez szent hivatásom! A kommunista kormány felfogásával, amely minden megnyilatkozásomban politikát lát – nem törődöm.”³⁸

Mindszenty bíboros 1974-ben e könyv fő céljait az alábbiakban jelölte meg: „Tartoztam az emlékiratokkal a világ közvéleményének. Harminc éven keresztül én ellenem általában az ellenfeleim nyíltan beszéltek, nekem viszont nem volt módom nyilatkozni. Egyszer az életben azonban nekem is meg kell szólalnom, hogy megmondjam az

---

³⁸ Mindszenty József: “Életem utolsó percéig harcolok”. Sajtókonferencia Torontó, 1973. szeptember 21. Magyar Élet, 1973. október 6. In: Mindszenty József: Szentbeszédék III. Vasárnapi Levél, Wien, 1973. (11/12), 50-53.

igazságot. Az emberi jogok közé tartozik a szabad véleménynyilvánítás. Ettől egy bíborost sem lehet megfosztani.”³⁹

Emlékiratai megjelenésekor pedig az alábbiakat nyilatkozta: „Emlékirataim megjelenésekor mélységes hálával gondolok az Élet Urára. Életemet, szellemi és lelki frissességemet egyedül neki köszönhetem az embertelen meghurcoltatás után és tengernyi szenvedés ellenére. Amint 1948-ban, majd 1956-ban kijelentettem, most is hangsúlyozom: megbocsátok ellenségeimnek és megkínzóimnak is. Emlékirataim megjelenésekor örülök annak, hogy lapjain az egész emberiséghez szólhatok és megmutathatom, milyen sorsot tartogat számára a bolsevizmus.”⁴⁰

Ausztráliában és Új-Zélandon

Mindszenty bíboros Ausztráliában és Új-Zélandon tett látogatása az 1956-os szabadságharc 18. évfordulóján vette kezdetét. Ausztráliában elmondott, idézett beszédében a hősi halál és az eszkatológia ötvöződik, amely halottak napján és mindenszentek ünnepén különös aktualitást hordoz. Új-Zélandon pedig – Mészáros Tibor titkár elbeszélése alapján – másfél órás sajtókonferencián tényekre hivatkozva válaszolt a feltett kérdésekre.

---

³⁹ Sajtókonferencia, Missouri, 1974. június 20. In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 97-98.

⁴⁰ Mészáros István: „Állok Istenért, Egyházért, Hazáért”. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2000. 165.
Csonka Emil, A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976.
Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 203.

„Kedves Magyar Híveim! A mostani világ retteg a halál gondolatától és a gondolatát is számúzná a halálnak. Mi azonban tudjuk, hogy a temetőnek helyes a felirata. Azt mondják a halottaink: »voltunk, mint ti és lesztek, mint mi.« A hívő lélek tudja, hogy isteni kinyilatkoztatás el van rendelve, hogy mindenkinek egyszer meg kell halnia. És azt is tudni igazságként, hogy az emberi életben utolsó dolgok – nem megvetőleg használva ezt a szót, hanem időrendben – a halál ítélet és az örök életben örök boldogság vagy az örök kárhozat. Most ide jöttünk halottainktól az Úr oltárához, mert a mi halottaink – amennyiben még a tisztítóűz lángjai között tisztulnak – ők már magukon nem segíthetnek, az érdemszerzés ideje a halállal lejárt. De halljuk a Kinyilatkoztatásból a fölkiáltást: »segítsetek rajtam, könyörüljetek meg ti, testvéreim odaát.« És nekünk ezt a kiáltást meg kell hallanunk! Mi ideállunk őértük és őhelyettük és imádkozunk a szentmisében minden odaát levőért a családtagokból, az ősökből és ma különösen emlékezünk 1956 hőseiről, akik életüket áldozták nemzetükért és nemzetükben a mi nemzedékünkért.»⁴¹

Új-Zélandba 1974. december 13-án érkezett meg a bíboros, titkára kíséretében. A Wellingtonban rendezett sajtókonferencián Mindszenty bíboros elmondta, hogy a kommunizmusról csak az beszélhet, aki azt saját maga is átélte. Elmondta, hogy a kommunista párt milyen ügyesen dolgozik az ő beépített követségeivel Nyugaton. A magyarok és az új-zélandiak is meg voltak elégedve.⁴²

---

⁴¹ Holtában is beszél V. rész. Videofilm Mindszenty hercegprímás eredeti hangján. Kiadta a Magyarországi Mindszenty Alapítvány.

⁴² Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 561.

A megváltás szolgálattevői

Mindszenty József bíboros észak-kaliforniai lelkipásztori „diadalútja” alkalmával 1974. december 22-én – közvetlenül Karácsony ünnepe előtt – San Franciscóban a St. Raymond templomban a keresztség és a bérmlás szentségét szolgáltatta ki egy újszülöttnak, illetve huszonnyolc fiatalnak. Az ünnepi szentmisére összegyűlt magyarok száma elérte az ezer főt, akik csodálattal szemlélték és hallgatták a nagy főpásztort.

„Az evangéliumban a mi megváltásunk tényét látjuk inkább, mint a világ eseményeiben. Különösen Keresztelő Szent Jánosnak a születése, amit e héten megismertünk, majd a mai szent evangéliumban Szent József körül is látjuk, hogy az Isten kezdeményező és végző tényező a mi megváltásunk történetében. A Szent Szűz után, és a Keresztelő után Szent József következik, mint a megváltásnak a szolgálattevője. Szent József nemcsak a megváltásunkban vett részt, hanem az üdvözítésünkben is. Ő a Szent Család feje, és minden családapá tőle kell, hogy példát vegyen az Isten terveinek a családban való szolgálatára.

A mi életünkben is van aggodalom, gyötrődés és kereszt, úgy, ahogy volt Szent Józsefnek az életében. Mi nem ismerjük az életnek az útjait, mi benne vagyunk, mint hontalanok, mint száműzöttek. Benne vagyunk a legnagyobb kísértésben és megpróbáltatásban, és sokszor lelankad talán a fejünk, és sokszor megjelennek az aggodalmak, talán panasz is fakad az ajkunkon. Ilyenkor jó, ha gondolunk a mai evangélium szent szavaira, hogy nem lázongunk, hanem Istenre

hallgatunk, aki a jobb lelkiismeretnek a szaván megszólal hozzánk, és követjük az Istentől való lelkiismeretnek az eligazítását.”⁴³

Válogatott sajtókonferenciák és beszédek

Ebben a részben Mindszenty bíboros 1974-es amerikai útján elhangzott, világpolitikát – legfőképpen az amerikai és szovjet külpolitikát – érintő nyilatkozataiból, a gyereknevelésről, valamint a református gyülekezetekhez szóló beszédjéből olvashatunk részleteket. A sajtókonferenciákon a legkülönbözőbb nézetű újságírókra olyan hatással volt a bíboros személye, nyugodt és közvetlen magatartása, hogy ott a szívélyes társalgás légköre alakult ki.⁴⁴ (Az itteni látogatásának első sajtókonferenciáját Mindszenty bíboros emlékiratainak amerikai kiadója, a McMillan cég rendezte New Yorkban.)

A bíboros tengeren túli magyarok számára szóló általános üzenete így hangzott: „A magyarság legyen hűséges, kitartó a hitben. A nemzet történetéhez való ragaszkodásban pedig jottányit se engedjen. Csak szilárd és erős lelkek remélhetnek diadalt.”⁴⁵

---

⁴³ Dr. Jaszovszky József: Mindszenty, a főpásztor Észak-Kaliforniában. A szerző kiadása. Menlo Park, Kalifornia 1980. 127-130.

⁴⁴ Fábíán Károly: Mindszenty bíboros Amerikában. Katolikus Szemle, Róma 1974. (2/3) 216.

⁴⁵ Fábíán Károly: Mindszenty bíboros Amerikában. Katolikus Szemle, Róma 1974. (2/3) 211.

San Francisco

Kérdés: „Mi a felfogása a detente, az enyhülés politikájáról, amelyet most az Egyesült Államok kormánya folytat?”

Válasz: „Mit lehet erre mondani? Akkor tudnám megválaszolni ezt a kérdést, ha Amerika enyhülési politikájával párhuzamosan a Szovjetunió is elkezdene enyhülni.”⁴⁶

Los Angeles

Kérdés: „Nixon elnök bízhat-e az oroszokban és abban, hogy sikerülni fog az enyhülés?”

Válasz: „Én csak a magam álláspontjáról tudok beszélni. Amíg a Szovjetunió alapvető elvei meg nem változnak, a bizalomra nincsen alap. Istentelenség és embertelenség nem lehet a bizalom alapja.”⁴⁷

Chicago

„Nixon egyik legutóbbi beszédében – hangzott a következő kérdés – azt mondta, hogy káros lenne, ha az enyhülés időszakában az Egyesült Államok beavatkoznék a Szovjetunió belügyeibe.”

Mindszenty válasza: „A Szovjetunió avatkozik bele a közép-európai népek belügyeibe. Egyébként állítsák szembe egymással a félelem nélküli életre és az önrendelkezési jogokra tett nagyhatalmi ígéreteket

---

⁴⁶ Sajtókonferencia, San Francisco, 1974. június 6. In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 10-15.

⁴⁷ Sajtókonferencia, Los Angeles, 1974. június 12. In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 55-56.

a mostani enyhülési tervekkel, és ha a kettőt egymás mellé teszik, akkor kijön a válasz, hogy mi a helyzet ma a világban.”⁴⁸

Kérdés: „Mit tehet a szabad világ magyarsága a felszabadításért?”

Válasz: „Az emigráció a nemzetnek a szabad része, ezért az emigrációnak nem szabad megszűnnie sürgetni a nagyhatalmakat, hogy valósítsák meg saját ígéretüket. Ez hozna javulást.”⁴⁹

A *Dallasi Egyetemen* díszdoktorrá avatásakor a gyermeknevelés feladatairól örök érvényű tanítást adott. A bíboros felszólalásába beépítette Szoltsenyicinnek azokat az adatait, amelyekről éppen csak a megelőző napon a repülőgépen szerzett tudomást. Ez az epizód is mutatja, hogy Mindszenty bíboros 82 éves korában is mennyire figyelmes, szellemileg milyen rugalmas, hiszen az örök mondanivalót a napi aktualitással vagy az épp akkor szerzett ismerettel tudta ötvözni.

„Amikor az University of Dallas a díszdoktori kitüntetésről értesített, természetesnek találtam, hogy a keresztény nevelésről beszéljek. Ehhez azonban szükséges az újkor és a közelmúlt, sőt a jelen nevelési elveinek rövid megvilágítása.

A keresztény nevelés az egész emberi nem tengelykérdése. Az újkor elején beáradt reneszánsz és azóta a bölcsélet tévedéseinek egész sora – a nominalizmustól, a racionalizmustól egészen a német idealizmusig

---

⁴⁸ Sajtókonferencia, Chicago, 1974. június 22. In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 108-109.

⁴⁹ Sajtókonferencia, Chicago, 1974. június 22. In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 108-109.

és a materializmusig, legújában, 1917 óta a politikai hatalom fegyvereibe öltözködött istentelenség és embertelenség – elárasztotta az emberek öntudatát. A nevelés eszköze Lenin kiagyálásából, 1917 óta a kényszermunka lett. E kényszer igájába hajtottak 66 millió férfit, nőt, gyermeket, és csak a Fehér Csatorna kiásása 250 000 emberéletet követelt. A keresztény nevelést sarkaiból kiforgató módszerek kényszerbe és gyilkolásba torkollanak.

Az alapértékeknek tagadásával szemben nekünk keresztényeknek kell annyi bátorságunknak lenni, hogy a nevelés középpontjába állítsuk ismét Isten létét, a halhatatlan lélek örök rendeltetését, az emberi méltóságot és az emberi lelkiismeretnek ezekre épített szabadságigényét. Nem szabad meginognunk a nagy ellenkezések láttára sem: a Tízparancsolat érvénye, a családi szentély tiszta légköre, a szülői tekintély fenntartása, minden gyermek Gyermek-Jézustól származó méltósága, – ezek hirdetése az Egyház küldetésének alapja és vele együtt minden emberi társadalomé. Az »aki bírja, marja«, az erőszak, a rablás, a terror nem lehet és nem válhat jogforrássá. Az elmondottak nem elképzelések, hanem a világ nagyobbik felének – közte a 120 milliós közép-európai szovjet gyarmatbirodalomnak – mindennapi valósága. Az Egyház a családok és egyének nevelésének jogán áll. Ezért folytat harcot a lengyel püspöki kar, ezért harcoltak 1948 végéig a magyar püspökök is.

Első forrásból veszem, amit pár héttel ezelőtt mondott el nekem bizalmasan egy magyar óvodai jelenetről egy fültanú. A kommunista óvónő a 3-tól 5 éves kisgyerekektől azt kérdezi: »Gyerekek, van-e Isten?« Az apróságok feszengenek helyükön e furcsa kérdésre, de hallgatnak. Az óvónő erre behízselő hangon így folytatja: »A szüleitek azt mondják, hogy van Isten, mert nem szeretnek benneteket.

Én szeretlek titeket: meg is mondom, nincs Isten!« Ez a néember egyszerre nyelvelt Isten és a szülők ellen. Íme, az új nevelés.

Itt nem békés együttélés, a detente meg a turizmus segít, hanem az elvek fenntartása, a gyakorlati szembehelyezkedés, különben az út csak lefelé vezet. Az Üdvözítő mondotta: »Gyümölcsseikről ismeritek meg őket.« Az ifjúság bűnözési statisztikája mellé bevonul a gyermekbűnöké. A legtöbb országban ez annak előtte ismeretlen volt. Észbe kell kapnunk; ragaszkodnunk kell az Isten és ember együtteséhez. Az emberi nem mivoltához, léte első pillanatától kezdve, a nevelés szabadságához, családban, iskolában. Ne rettenjünk meg, hanem az Isten és Egyház embereinek hitével, mély bizalmával, amely századok válságait bírta le: legyen bátorságunk és hitünk nekiállni a holnapi jobb, emberibb és istenesebb világ megteremtésének.⁵⁰

Az amerikai lelkipásztori látogatásnak másik fontos és egyben történelmi eseménye is a magyar *protestáns* egyházak vezetőivel és gyülekezeteivel való találkozás volt. Mindszenty bíboros a vallási közeledésről így vélekedett: „Az emberközeledésnek a szeretet révén oly sokféle az útja, mint amilyen változatos az embertől való távolodás útja a gyűlölet vonalán. (...) Erősítsék a mi fiaink a szenátusban és a kongresszusban már meglevő magyarbarátok táborát, időről-időre, legjobb tudásuk szerint hirdessék a magyar sebeket, a magyarság cserbenhagyását és a magyar szenvedéseket. Ez volna a politikai oldal. (...) Könnyebb a teljes egység megtalálása a Karitás

---

⁵⁰ A gyermeknevelés feladatairól a Dallasi Egyetemen, díszdoktorrá avatásakor. Dallas, 1974. június 18. In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 91-92.

oldalán. (...) a Karitás mindkettőnk oldalán, a nyomorgó, menekült magyarok megsegítése terén nagyon szépen működik. (...) Volt idő, amikor mi egymás ellen küzdöttünk – bár ne lett volna! Most azt kívánom, versenyezzünk egymással a magyar nyomor lecsapolásában. Vallási téren? Itt is vannak szép eredmények. Mindenesetre mi, különböző vallásúak közelebb állunk egymáshoz ma, mint például 1890-ben vagy 1896-ban. (...) Ne legyen küzdelem, harc közöttünk, amikor egy egész világgal van keserves módunk harcolni. Rajtunk az istentelenség; különös volna, ha mi, keresztények egymás ellen fokoznánk a harcot. Azt nézzük inkább, mennyire nyom mindkettőnket az ateizmus. Szerintük Istennek még a neve is elmellőzendő. Legnagyobb tekintélyük azt mondja, hogy aki Istent elfogadja – bocsássanak meg, hogy vendégszerető asztaluknál mondom –, az egyenlő az önleköpéssel. Lenin mondta ezt. Volt időm az amerikai követségen ilyen könyvek olvasására és megmaradt emlékezetemben, hogy Isten ennyi a bolsevizmus oroszországi alapvetőjének szemében. Nagyon helyes, ha mi, egyelőre minden különösebb összevetés és keverés nélkül összejövünk, elbeszélgetünk, főként igyekezzünk a magunk áhítatában elmerülni és imádkozni azért, hogy akik az Úr Jézus Krisztust elismerjük, életünk minden napján testvérek és egyek legyünk. (...) Ezért imádkozzunk, erre törekedjünk jobbról is, balról is és akkor elérjük azt, hogy mi valósítjuk meg Jézus Krisztus testvériségi gondolatát.”⁵¹

---

⁵¹ Fábíán Károly: Mindszenty bíboros Amerikában. Katolikus Szemle, Róma 1974. (2/3) 213-214.

Mindszenty bíboros szellemi végrendelete

Mindszenty bíboros a világon szétszóródott valamennyi magyar számára 1973-ban „szellemi végrendeletet” hagyományozott. Az alábbiakban ebből olvashatunk részleteket:

„Százados, tragikus és hősies küzdelmekben hazát veszítettünk (...) Okait tudjuk. 1849-ben saját dinasztiánk tiport el bennünket orosz csizmával. A végzetes Trianont követte a még végzetesebb kiszolgáltatottságunk Yaltában és 1956-ban a nemzetgyilkos kommunista rendszernek. Ebbe a minket perzselő tűzvészbe mi magunkat is beledobtuk, száraz és mindig meggyújtott gerendáinkat: hitetlenségünket Istennel, szószegésünket és árulásainkat egymással szemben, káromkodásunkat, közéleti könnyelműségünket és legutóbb azt, hogy népünk kényelemszeretetből segédkezet nyújtott a magyarság termésének alattomos lekaszabolásához. 1956 és 1971 között pártsegédlettel hárommillió és százötvenezer magyart gyilkoltak le anyaméhben. Ez a csonkaország lakosságának egyharmada. És ki tudja, egyedül a jó Isten, talán még el sem értünk a vészkijárathoz. A mi szívünk megremeghet a nehézségtől, az ismeretlentől, a lehetetlennek látszótól. Isten azonban az egyének és nemzetek jövőjét sokszor a lehetetlennek látszó holnapba rejtette el: *nekünk kell nekilátnunk, hogy azt előhozzuk!* Tegyétek félre a versengést, a mértéktelen személyi nagyravágyást, a ki, ha én nem magatartást. Nem nézve se jobbra, se balra, mindenki ott tegye meg a magáét, ahová az élet állította. Teremtsünk keresztény hitre épülő egyházi közösséget. Legyen a családban gyermek Isten akarata szerint. Ez áldás és jövő, bármit mond a világ. Csak az a lelkesedés helyénvaló, amelyet a munka nehézsége, a szenvedés

hosszantartósága mindig újraéleszt. Amelyet kiolt, az ártalmas és megront bennünket. Amit e sorokkal a lelketekre akarok kötni, ezért élttem, ezért élek és imádkozom itt és az örökkévalóságban.»⁵²

Hirdettem az Igét

Palágyi Natália nővér Mindszenty bíboros utolsó napjairól szóló visszaemlékezéseivel zárul az összeállítás, amelynek célja a nagy egyház- és nemzetnevelő tiszteletének erősítése, emléke előtti tisztelgés a szentté avatás reményében.

„Utolsó lelkipásztori útján, Dél-Amerikában, mint mindig, ezrek hallgatták szavait. Venezuela és Columbia magyarjai között láthatjuk a bíboros urat, aki már akkor figyelmezteti Dél-Amerika népét a közelgő istentelenség veszélyeire. Hazafelé repülve fáradtan, betegen húzódik az ülés párnái közé. Bécsbe április 27-én érkezett vissza. Másnap nem tudott misézni, bement a kórházba. Híveiért lángoló lelke még mindig sürgette, hiszen a közeljövőben Skandináviában is, Párizsban is várták látogatását. Ezért választotta az operációt, midőn orvosaival tanácskozott. Úgy döntenek, hogy operálni kell.

»Akkor minél gyorsabban, mert még sok dolgom van hátra« - mondotta a bíboros úr. Az operáció előtti napon Dr. Vecsey József együttérzéssel mondta: »Hát megvolt az orvosi konzílium.« A bíboros az ő tréfás módján válaszolt: »Én elnököltem!« (Ezzel is tudtul adta, hogy ő maga akarta az operáció minél előbbi végrehajtását.)

---

⁵² Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 229-231.

Készen volt az örök számadásra is. Magához kérette, átnézte és kiegészítette végrendeletét.

Két órával a műtét után az ügyeletes irgalmas testvér jelzi aggodalmát: a vérnyomás, vérkeringés rendellenes. Óriási küzdelem indul meg a beteg életéért: oxigénlégzés. Most már nagy aggodalommal vártuk a Pázmáneumban az új telefonjelentést. Mikor megérkezett a végzetes hírrel, elnémultunk. Megyünk vissza a kápolnába, imádkozni a Nagy Halottért. Az operációt követő délután tüdőembólia következett be, és az Úr Jézus, Akinek ő életét és szenvedéseit adta, isteni Szívére ölelte hűségese szolgáját. 1975. május 6-a volt, délután 2 óra 15 perc.

Halálának híre egy-két óra alatt eljutott a világ minden részébe. Telefonok és táviratok tömege érkezett a Pázmáneumba és a bécsi érsekségre. (...) Milliók imája szállt fel az égbe érte, s az ő nagy eszméinek diadaláért, közeli boldoggá avatásáért.”⁵³

„Pater Werenfried van Straaten búcsúztatta Magyarország számkivetésben elhunyt nagy primását: »Isten egy olyan keresztúton vezette Mindszenty bíborost végig, amelyet bíboros eddig aligha járt meg. Példás hűséggel ment végig ezen az úton anélkül, hogy ellenségeit gyűlölte volna; de nem is tért ki előlük, amikor megalkuvással vagy meneküléssel életén könnyíthetett volna. Hűségesen követte az Urat, hiszen ahol Krisztus volt, ott kellett lennie az Ő szolgájának is.«”⁵⁴

---

⁵³ Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 41-42.

⁵⁴ Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 46.

Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása a magyar katolikus egyháztörténelem egyik legnagyobb főpapja. Minden erejével védte a Magyarországi Katolikus Egyházat és a hazát az istentelen szellem emberfeletti erővel támadó pusztításával szemben. A despotizmus nem tudta letörni és megsemmisíteni az emberi szellem e legnemesebbikét.

DEVICTUS VINCIT – LEGYŐZETVE IS Ő GYŐZÖTT!

Életrajzi adatok

Mindszenty József életének legfontosabb eseményei, a hozzájuk tartozó dátumokkal az alábbiak:⁵⁵

1892. március 29. Mindszenty Pehm József születése Mindszenten, Vas megyében

1915. június 12. Gróf Mikes János, szombathelyi megyéspüspök pappá szenteli a szombathelyi székesegyházban

1915-1916. Felsőpatyi káplán

1919. február 9. A Károlyi-rendszer hatóságai letartóztatják

1919. október 1. Zalaegerszeg apátplébánosa

1944. március 25. Serédi Jusztinián bíboros veszprémi püspökké szenteli az esztergomi bazilikában

1944. november 27. A nemzetiszocialista kormányzat letartóztatja

1945. április 2. Sopronkőhidai fogsága véget ér

1945. október 7. Elfoglalja esztergomi érseki székét

1948. december 26. A kommunista rendszer koholt vádak alapján letartóztatja

1949. február 8. Kegyetlen kínzások után kirakatperben életfogytiglani fegyházra ítélik

1956. október 30. A szabadságharc alatt kiszabadul felsőpetényi rabságából

1956. november 1. Elhangzik első rádiónyilatkozata

---

⁵⁵ Liphay Endre: Mindszenty József életrajzi kronológiája. In: Mindszenty József emlékezete. Szerkesztette: Török József. Márton Áron Kiadó – Budapest 1995. 165-189.

Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco-München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 286-291.

1956. november 3. Elmondja híres – a kommunisták által meghamisított – körülbelül 20 perces rádióbeszédjét

1956. november 4. – 1971. szeptember 28. Politikai menekültként a budapesti Amerikai Követség lakója

1971. október 23-tól 1975. május 6-án bekövetkezett haláláig száműzetésben él a bécsi Pázmáneumban, az utolsó, szabad magyar egyházi intézményben. Ezalatt szinte az egész világot bejárja, felkeresi a szétszóródott magyarokat. Kiadja Emlékiratait, amely az egész világon elterjed, számos nyelvre lefordítják. 1974. február 5-én VI. Pál pápa megfosztja őt az esztergomi érseki széktől. Halála Bécsben következik be 1975. május 6-án, temetése 1975. május 15-én történik meg Máriacellben. 1991. május 4-én helyezik végső nyughelyére az esztergomi bazilika kriptájába, közel 60 ezer résztvevő jelenlétében.

*Köszönetet mondok Vörös Gézának, az Állambiztonsági Szolgálatok
Történelmi Levéltára Kutatást Előkészítő Osztály levéltárosának
az igen értékes szakmai konzultációkért.*

*Köszönet illeti továbbá az alábbi személyeket, illetve intézményeket
Mindszenty bíborosról szóló dokumentumok, valamint személyes
visszaemlékezések rendelkezésre bocsátásáért:*

+ Bölcsvölgyi Zoltán

+ Egon Gianone

+ Hegyi György

Erika Berta

Sisters of Social Services

(440 Linwood Avenue Buffalo, N.Y. 14209)

Collegium Pazmanianum

(1090 Wien Boltzmanngasse 14.)